

2. Воєводін О.П. Естетичний образ і особливості естетичної свідомості / О.П. Воєводін // Актуальні проблеми історії, теорії та практики худ. культури: зб. наук. пр. / М-во культури і мистецтв України, ДАККіМ, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: ДАККіМ, 2000. – Вип. IV/V, ч.1. – С. 3 – 10.
3. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В.Г. Кремень // Педагогічна і психологічна науки в Україні: зб. наук. праць: в 5 т. – Т.1 : Теорія та історія педагогіки. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 11 – 24.
4. Лісова С.В. Естетична культура особистості як складова підготовки майбутнього фахівця в системі професійної освіти / С.В. Лісова // Вісник Житомирського державного університету ім. І.Франка. – 2010. – Вип. 50. – С. 60—63.
5. Хмельова А.О. Естетична компетентність як характеристика професіоналізму сучасного фахівця / А.О. Хмельова // Педагогічні засади сучасної професійної підготовки у ВНЗ: зб. наук. праць. – К., 2006. – С. 200 – 207.

УДК 378.015.31-05.87:39:7.012

Тетяна Мельничук
(Київ, Україна)

ВПЛИВ ЕТНОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ І ДИЗАЙНЕРСЬКИХ ПРОЕКТІВ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В статті розкрито значення етнокультурологічних і дизайнерських проектів на формування особистості студента у закладах вищої освіти через знання, розуміння збереження національних цінностей, традицій, етнічних особливостей буття народу.

Ключові слова: *етнокультурологія, дизайн, творча особистість, виховання, етнос, національні цінності, традиції.*

The article reveals the importance of ethnocultural and design projects for the formation of the student's personality in higher education institutions through knowledge, understanding of the preservation of national values, traditions, ethnic characteristics of the people's being.

Key words: *ethnology, design, creative personality, education, ethno,*

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

national values, traditions.

Постановка проблеми. Зміцнити демократичну правову державу можуть громадяни, які люблять свій народ, шанобливо ставляться до національних традицій, звичаїв, обрядів, культури та історії рідного народу, з повагою ставляться до батьків, родини, де відчуваються єдність поколінь, спільність культурної спадщини, готовність самовіддано захищати й розбудовувати свою Батьківщину.

Етнокультура акумулює в собі типові якості народу, його духовні, культурно-моральні багатства, матеріальні цінності, вироблені людьми протягом історичного розвитку, безцінну спадщину літературно-мовного матеріалу. Таким чином, формування світоглядних орієнтирів національно свідомої особистості можливі за умов уявлень про загальнолюдські цінності, міжкультурних відносин, що здійснюється на вивченні дисциплін етнокультурологічного циклу в вищих навчальних закладах України. Оволодіння знаннями про культуру свого етносу і знайомство з етнокультурною і традиціями інших народів дають можливість студентам удосконалити свої духовні потреби і творчо мислити в різних життєвих ситуаціях, а також бути трансформаторами етнокультурної спадщини для нового покоління в поліетнічному просторі. За словами Л.Гумільова, етнос – це колектив людей, які протиставляють себе всім іншим колективам і які мають оригінальну внутрішню структуру із складною системою формування і організації, яка підлягає впливу природних і ландшафтних особливостей [2, с.58]. Вчений визначає етнічну традицію як ієрархію стереотипів і правил поведінки, культурних канонів, політичних та господарських форм, світоглядних установ, характерних для даного етносу, які передаються із покоління в покоління. Універсальність відмінності етносів полягає в стереотипі поведінки (мовна поведінка, яка передається не на генетичному рівні, а через поведінку людей в середині етносу (умовний рефлекс,

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

нароблений протягом століть). М. Лобашев довів, що механізм наслідування побудований на умовному рефлексі, коли нащадки переймають від батьків поведінкові стереотипи, які є одночасно адаптивними навичками [2,с.309].

Полікультурна просвіта, яка включає в себе знання етнічних особливостей психології, етикету, традицій різних народів світу, комунікативних принципів, є складовою культурно-просвітницької діяльності в закладах вищої освіти. Етнокультурне виховання ґрунтується не тільки на теоретичному матеріалі під час вивчення дисциплін етнокультурного циклу, а також на участі молоді в мистецьких та творчих колективах в університетах, про що наголошується в Державній програмі естетичного виховання [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що така тема є актуальною і потребує постійного вдосконалення в культурному середовищі українського суспільства. Поліаспектною проблемою української культури в системі освіти формування особистості на засадах синтезу загальнолюдських та національних цінностей займалися науковці: І. Бех, І.Єрмаков, В.Кононенко, П.Лосюк, Л.Масол, І. Пелипейко, М. Стельмахович, В.Хрущ та ін. Виховання студентства як молоді генерції української інтелігенції потребує особливої уваги. Процес виховання – це система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості із спектром духових цінностей і моральних якостей, з творчим підходом до справи. Майбутнє нашого народу залежатиме від змісту цінностей, що закладаються як орієнтири в душі молодих людей та від того, якою мірою духовність стане основою їх життя. Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню і оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти – завдання, що стоїть перед вищими навчальними закладами на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців.

Проблемою формування творчої особистості займались науковці:

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

В. Андреев, Г. Білова, Е. Бистрицький, І. Бичко, Д. Богоявленська, А. Грузенберг, Н. Крищенко, В. Лозова, Я. Пономарьов, Б. Теплов, С. Рубинштейн та ін. На сучасному етапі розвитку суспільства постало питання духовної інтеграції людства через формування гармонічно розвиненої, творчої особистості як носія духовних цінностей, національної ідеї та культурної спадщини народу, тому необхідно знаходити нові сучасні педагогічні технології, які сприятимуть створенню середовища, що формує цю особистість, тобто розвиває, навчає і виховує. Формування такої особистості шляхом підсилення організаційно-виховної, культурно-просвітницької, профорієнтаційної роботи серед студентів у новій національній моделі вищої освіти стане можливим з відродженням нації, розвитком національної самосвідомості, демократизацією і гуманізацією суспільства.

Метою статті є: виявити і показати механізми впливу культурологічних і дизайнерських проектів на формування творчої особистості студента під час навчання в ВНЗ України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідно відзначити, що навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах базується на законодавчих документах: Конституції України, Декларації прав людини, Законах України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Указі Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції національно-патріотичного виховання молоді тощо. На основі цих документів у вищих навчальних закладах розробляються Концепції навчальної та виховної роботи, пріоритетними напрямками якої є спрямована на втілення в життя української національної ідеї, виховання демократичного, антропологічного світогляду, виховання творчої особистості, яка поважає громадянські права і свободи, традиції народів і культур світу, а також національний, релігійний,

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

мовний вибір кожної людини. Конституція кожної держави зобов'язує відстоювати свою національно-культурну ідентичність і державний суверенітет, збереження своєї гідності, самобутності і недопущення поглинання національної культури іншою культурою особливо в діалектично-суперечливому глобалізаційному процесі. Тільки глибокі знання своєї культури, генетичного коду народу дозволять відчувати себе патріотом, гідним членом суспільства.

Підвищенню ролі навчально-виховної роботи серед усього населення, в тому числі й студентської молоді, також сприяє реалізація Указу Президента України «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян». Основними напрямками виховання студентів в закладах вищої освіти є: розумове, національно-патріотичне, інтернаціональне, громадянсько-правове, інтелектуальне, морально-етичне, екологічне, художньо-естетичне, трудове і професійне, фізичне виховання та утвердження здорового способу життя. Система виховної роботи у формуванні гармонійно розвиненої особистості базується на виробленій українським народом впродовж багатьох віків системі поглядів, переконань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв, глибокої поваги до людини. Духовність, за висловом російського богослова Феофана Затворника, є нормою людського життя, про що говорив і український дослідник Охрімчук Р.М., поєднуючи соціальні потреби жити заради інших, що є вищим сенсом духовного буття людини, тому виховання творчої особистості необхідно спрямовувати на формування лідера із стійкою життєвою позицією, з системою життєвих поглядів, які базуються на генетично закладених рисах українського народу із своїм менталітетом, релігійним віруванням, особливими етнокультурними традиціями і обрядовими звичаями. Особливого значення набувають відмінні риси культурної спадщини народу, притаманні тільки для цієї етнічної спільноти і які необхідно зберігати, передавати у спадок наступним поколінням.

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

Загальнолюдські цінності є досягненням всього людства на планеті Земля, а національні духовні цінності – це етнічна специфіка окремої спільноти.

Основною метою виховання має бути набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування в молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина України в сфері духовності, художньо-естетичної, правової, екологічної, валеологічної, гендерної культури. Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу, поетапного, планомірного і цілеспрямованого процесу виховання [1].

Говорячи про культуру українського народу, необхідно зазначити, що структурні зразки, стереотипи поведінки, які мали вплив завдячуючи і природному середовищу і названі патернами (культурні теми), мають свою особливість. Термін «патерни» був введений в науковий обіг у 1934р. американським етнопсихологом, антропологом, дослідником соціально-антропологічних сфер Р.Бенедикт, яка вважала, що етнічні особливості культури визначаються в основному соціальним середовищем, в якому визначну роль відіграють специфічна сукупність структур, основних суспільних цінностей та установок, які спрямовують зміст та направленість виховання дітей і впливають на життєдіяльність дорослих. В сучасних соціогуманітарних науках термін «патерни» має широке розповсюдження і означає різноманітні явища культури: матеріальні предмети, засоби та манеру поведінки, жанри та стилі художньої творчості, форми економічних, політичних релігійних відношень тощо [5].

Однією з особливостей української нації, її менталітету, на думку С. Возняка, є потяг не до великих колективних угруповань, а до «малого гурту», сімейного об'єднання, як зазначив М.Костомаров – «перевага особистості над громадськістю». Але не можна відкидати той факт, що на колективний і індивідуальний розподіл впливає етносередовище: звичаї,

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

традиції, обряди, виховання тощо. Умови життя українців диктувалися обставинами їхнього перебування в середовищі, так, козаки на Хортиці вели колективне господарство і звичаї формувалися обставинам (паління загальної трубки з тютюном по колу, що символізувало об'єднання і єдину ідею). Символічно є те, що і зараз будівля екологічної хати у селі стає колективною справою родичів і односельців, де взаємодопомога і загальна праця по виготовленню саманів (саморобної цегли із соломи і глини для стін хати) має місце. Передавання технологій побудови хати в сучасних умовах отримала нове забарвлення. Так, сьогодні заможні українці, використовують забуті екологічно чисті технології в будівництві своїх осель, що вважається сучасним дизайнерським впровадженням, з не дешевим економічним проектом, тому, що такі майстри нараховуються одиницями.

Творчо обдаровані люди, народні майстри і умільці зберігають давні секрети виготовлення виробів по старовинних технологіях, вносячи елементи сучасності в остаточний вигляд художнього твору, де закладені принципи особистісних цінностей народу, його національної самосвідомості, любові до рідної землі, бажання зберегти цей скарб для майбутніх поколінь. Необхідно відзначити, що формування світоглядних позицій національної свідомості особистості може ґрунтуватися на основі загальнолюдських цінностей, вироблених протягом століть.

Міжкультурні відносини формуються на базі вивчення дисциплін культурологічного та етнокультурологічного циклів, де відображені історія культури, традиції, національні здобутки кожного народу, покликані формувати духовно-гуманістичну особистість на прикладах вивчення творів мистецтва, літератури, музики, декоративно-прикладного мистецтва, етнічних особливостей народів світу тощо. Проблема етнодизайну виокремлено у працях Афанасьєва Ю., Бровченка А., Бутенко В., Корницької Л., Оршанського, Силка Р., Тименка В., які приділяють значну

увагу навчанню та вихованню на основі національної культури, декоративно-вжиткового мистецтва і дизайну у професійній освіті.

Практичне впровадження і вивчення творчих здобутків етнодизайнерів, обмін думками та ознайомлення з науковими доробками здійснюється протягом останніх років на Міжнародних Конгресах Етнодизайну і так званих літніх школах по підвищенню кваліфікації в цієї галузі. Дизайнери розробляють і стилізовані українські костюми для виступів артистів на сценах України і за кордоном, що свідчить про підвищений інтерес до сучасних костюмів з елементами народного, ці елементи вимагають не сліпого копіювання, а зваженої і грамотної інтерпретації, тому необхідно майстрам володіти знаннями, технікою дизайнерської майстерності, вкладати душу в свої витвори.

Сучасні українські дизайнери широко використовують елементи народного одягу, створюючи покази і фестивалі. В своїх колекціях вони не тільки підтримують дух етнічного, а і наслідують наших предків по використанню матеріалів у виготовленні своїх робіт.

Формування гармонійно розвиненої, творчої особистості в системі культурно-просвітницької діяльності в університетах, зокрема в НУБіП Ураїни, відтворюється в різних формах, однією з яких є щорічний конкурс «Краса НУБіП України», де кожний факультет обирає красуню, які потім змагаються за звання «Міс університету». Етнічного забарвлення і естетичного смаку отримав вихід претенденток в національних костюмах, а також сукнях із льону із традиційними елементами української вишивки, які були виконані учнями швейного профтехучилища №4 м. Києва, а продемонстрували їх наші студентки. Не традиційна форма національного костюма на конкурсі (дизайнерська інтерпретація) отримала позитивної оцінки всіх присутніх. Викладачі університету використовують різноманітні форми роботи до того, щоб привернути до прекрасного і естетичного. Презентація жіночих прикрас, виконаних дизайнерами України, в якій брали

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

участь студентки НУБіП України, проводилася в одному з художніх салонів столиці. Оригінальні прикраси з мотивами народного мистецтва виховують і формують естетичний смак, розуміння краси і якості виробів, як у глядача, так і демонстранта.

Прообраз сучасного етнодизайну вийшов з архаїчних форм народного мистецтва та народної творчості, які схильні до символізації. Людина на зорі свого творчого становлення несвідомо перетворювала у символи форми навколишнього світу. Вона використовувала їх як у світі вжиткових речей, так і в образотворчому мистецтві. Ці символи виконували інформаційну, семіотичну, оберігову, релігійну функції. Беручи свій початок ще з незапам'ятних часів, символічне мистецтво не перестає розвиватися і до цього дня, вже у різних видах сучасних мистецтв, зокрема в дизайні, який поєднує у собі раціональне та ірраціональне мислення. Сучасний конструктивізм і традиції народного мистецтва, на перший погляд, здаються спробою поєднати непокєднуване. Етнічний дизайн завжди балансує на грані між двома стилями, відокремленими один від одного часом, простором і культурними відмінностями. Часто етнічна складова дійсно дизайнерських творів зводиться лише до декількох складових, підібраних настільки ретельно, що цивілізація і «варварство», майбутнє і минуле зливаються в єдине естетичне ціле.

Сучасний дизайн (художнє конструювання) – продукт нового етапу розвитку цивілізації, причина і наслідок індустрії і комерції разом узятих. Традиції народного мистецтва вибудовані еволюцією, історією, культурою, способом життя людей багатьох поколінь. Традиційні вжиткові речі оптимальні й досконалі, функціональні і красиві, оскільки вони завершили свій розвиток і лише повторюються, відтворюються за ремісничими канонами.

Перлиною духовної культури етнографічної спадщини з самобутніми народними ремеслами, творчою скарбницею орнаментики, колористики,

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

технічного виконання, глибиною символічної образності серед визнаних Центрив культури є і Західний регіон України. Твори народного мистецтва характеризують традиційність народної культури регіону, розкривають її впливи у філософії пізнання сутності людини та її ролі і покликання в житті. Слова засновника і першого директора Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття (Коломия) Володимира Кобринського про національну культуру є настановними для молоді: «Нація, що хоче жити своїм власним життям і в сім'ї народів стати самостійним народом, безумовно мусить іти вперед та невтомною працею здобувати собі кращі умови свого майбутнього. Однак ідучи вперед, мусить з собою забирати і зберігати своє минуле, бо нація, що не зберігає своєї традиції – не має права називатися народом і ніколи не зможе стати державним народом» [Із виступу на відкритті музею 1 січня 1935 року]. Автентична культура Коломій з її символіко-обрядовою та оберіговою неперевершеністю, магією орнаментальних мотивів заворожують загадковою архаїчністю, філософією людської думки та багатством національного джерела натхнення, яке не втратило свого естетичного та духовного змісту в непростих суспільно-політичних процесах державності і до сих пір залишаються живильними. Слова директора Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського Ярослави Ткачук звернуті до кожного українця і гостя музею: «Доторкнись й ти до цих скарбів духовної величі, зіграй і заповни своє серце любов'ю та вдячністю за те, що дано тобі Богом – бути Людиною. Намагайся пройти свій шлях по землі красиво і мудро, жертвовно і щасливо» [Буклет музею].

Необхідно зауважити, що висока духовна свідомість людей Західного регіону обумовлена вірою, передачею традицій християнських святинь й обрядів, які мають давні коріння, коли після хрещення Русі на його землях замість язичницьких капищ почали зростати храми та монастирі. В останні десятиліття виникає все більше різноманітних релігійних течій, люди

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*

шукаючи свою дорогу до Бога, будують нові храми в традиціях гуцульського сакрального зодчества, і віруючі толерантно ставляться до людей інших конфесій, де православні, греко-католики, римо-католики, євреї поважають віру один одного. Висока внутрішня культура в збереженні національних традицій вишивки, одягу, кераміки, деревообробки, ткацтва, художньої обробки металу, шкіряного виробництва, іконопису, малярства, писанкового розпису притаманна людям Західного регіону України. Через систему традицій кожен народ відтворює себе, свою духовну культуру, через народні свята виявляє почуття і думки, емоційні відчуття і переживання, зберігають історичну пам'ять.

Висновки. Академік Жулинський М.Г. вважає, що «культура творить відповідне високоякісне середовище для самореалізації особистості з необхідним *культурно-духовним імунітетом* задля збереження власної ідентичності» [3,с.615]. Нація формується на національних цінностях і пріоритетах, тільки за таких умов Україна буде визнана цивілізованим світом як рівноправна держава із своєю давньою історією і самобутньою культурою.

Етнокультура – це складна, специфічна форма вияву життєдіяльності українського етносу, яка створює почуття духовної спорідненості через чинники, які утворюють матеріальну сферу культури (народна архітектура, вбрання, різні види творчої діяльності (ужиткові), сферу духовної діяльності народу (мова, усна народна творчість у різних гранях прояву, народне мистецтво) і сама головна сфера, пов'язана з найскладнішим феноменом – менталітетом (етнопсихологічні риси етносу). Формування гармонійно розвиненої, творчої особистості базується на вироблених століттями національних традиціях, історичній і культурній пам'яті нації, глибокій повазі до рідної землі, свого генетичного семіотичного коду, закарбованого у малюнках вишиванок, писанок, килимів, кераміки і що це необхідно донести до молодого покоління як величезний етнокультурний скарб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронцова З.И. Валеологическая составляющая биогенных технологий / З.И. Воронцова // Образование и здоровье. Экономические, медицинские и социальные проблемы: материалы IV Междунар. науч.-практ.конф. – Пенза: Приволжский Дом знаний, 2009. – С.15-22.
2. Гумилев Л. Н. Этносфера: история людей и история природы / Л.Н.Гумилев. – М.: АСТ, 575, [1] с. - (историческая библиотека).
3. Жулинський М.Г. Нація. Культура. Література: нац.-культ. міфи ідейно-естет. пошуки укр. л-ри / Микола Жулинський. – К.: Наук. Думка, 2010.– 560 с.
4. Зязюн І. А. Державна програма естетичного виховання / І. А. Зязюн, О. М. Семашко. – К., 1994. – 66 с.
5. Кравченко А.И. Культурология: Словарь. – М.: Академический проект, 2000. – с.438-439.

*Юрій Калязін
(Полтава, Україна)*

ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕХНІЧНОЇ ЕСТЕТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Теоретичною базою сучасного дизайну є технічна естетика – наукова дисципліна, яка комплексно вивчає соціальні, естетичні, функціональні, ергономічні і технічні аспекти формування предметно-просторового середовища і є науково-методичні основи дизайну. З самого свого виникнення дизайн орієнтувався на досягнення єдності трьох принципів: корисності, зручності та краси [2].

Мета дизайну(художнього конструювання) полягає у формуванні гармонійного предметного середовища, яке найбільш повно задовольняє матеріальні та духовні потреби людини. Дизайн охоплює і діяльність дизайнера, і результати його праці – предмети, що пройшли художньо-конструкторську розробку, і особливий метод проектування – художнє конструювання, і власну теорію – технічну естетику – науку, яка досліджує проблеми створення гармонійного предметного середовища.

*Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції
«Дизайн-освіта: проблеми та перспективи, (присвячена міжнародному Дню дизайнера)»*